

รายวิชา ภาษาไทย

รหัสวิชา ท๒๑๑๐๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

เรื่อง ร้อยเรียงนิราศ

ครูผู้สอน ครูวิชุดา กลิ่นจางกล
ครูธีรสุด ฉำทรัพย์

เรื่อง ร้อยเรียงนิราศ

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. อธิบายลักษณะคำประพันธ์กลอนนิราศได้
๒. อธิบายขนบการแต่งกลอนนิราศได้
๓. การวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็น
๔. เห็นคุณค่าของวรรณคดีประเภทนิราศ

พินิจถ้อยคำ

รับกฐินภิญโญโมทนา

เดือนสิบเอ็ดเสด็จระพระวสา

ชูลีลาลงเรือเหลื่ออาลัย

ครั้นรุ่งเช้าเข้าเป็นวันอุโบสถ

เจริญรสธรรมาบูชาฉลอง

ไปเจดีย์ที่ชื่อภูเขาทอง

ดูสูงล่องลอยฟ้านภาลัย

คำถาม

“บทร้อยกรองดังกล่าว มีลักษณะที่
เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร”

กิจกรรม

ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มกลุ่มละ ๓ - ๕ คน แต่ละกลุ่มศึกษา

บัตรกิจกรรมที่ ๑ - ๓

เมื่อศึกษาครบทั้ง ๓ บัตรกิจกรรม ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม

นำเสนอผลการศึกษาหน้าชั้นเรียน

บัตริยกรรมที่ ๑

บัตริยกรรมที่ ๑

คำชี้แจง

๑. ให้นักเรียนศึกษาบัตริยกรรมที่ ๑ จากนั้นร่วมกันแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่ม ในประเด็น “ความแตกต่างของบทประพันธ์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางของกวี”

๒. นักเรียนสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม และนำเสนอ

รับฐินภิญโญโมทนา
ออกจากวัดทัศนาคูวาราส
สามฤดูอยู่ดีไม่มีภัย

เดือนสิบเอ็ดเสร์จระพระวสา
ชูลีลาลงเรือเหลืออาลัย
เมื่อตรุษสารทพระพรษาได้อาศัย
มาจำไกลอารามเมื่อยามเย็น ฯ
(นิราศภูเขาทอง)

พระฟังคำน้ำเนตรลงพรากพราก
แกลงเล่าลูกยาสาระพัน
แม่ของเจ้าเขาเป็นเชื้อผีเสื้อสมุทร
จึงกำเนิดเกิดกายสายสุดใจ
ไปเปิดประตูหาถ้าเขาเห็น
แม้สินสมุทรสุดสวาทพ่อคลาดแคล้ว

คิดถึงยากยามวิโยคยังโศกศัลย์
จนพากันมาบรรทมที่ร่มไทร
ขึ้นไปจุดฉวยบิดาลงมาได้
จนเจ้าได้แปดปีเข้านี้แล้ว
ตายหรือเป็นว่าไม่ถูกเลยลูกแก้ว
ไม่รอดแล้วบิดุรงค์ก็คงตาย ฯ
(พระอภัยมณี)

บัตริกิจกรรมที่ ๒

บัตริกิจกรรมที่ ๒

คำชี้แจง

- ให้นักเรียนศึกษาบัตริกิจกรรมที่ ๒ จากนั้นร่วมกันแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่ม ในประเด็น “ความแตกต่างของบทประพันธ์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก”
- นักเรียนสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม และนำเสนอ

ถึงบางจากจากวัดพลัดพี่น้อง
เพราะรักใคร่ใจจิตไม่ยี่ดเย็น
ถึงบางพลุดถึงคู่มืออยู่ครอง
ถึงบางพลัดเหมือนพี่พลัดมาขัดเคือง

มามัวหมองม้วนหน้าไม่ฝ่าฝืน
จำต้องชื่นใจพรากรมาจากเมือง
เคยใส่ของส่งให้ล้วนใบเหลือง
ทั้งพลัดเมืองพลัดสมรมาร้อนรน ฯ
(นิราศภูเขาทอง)

พระอภัยใจอ่อนถอนสะอื้น
แม่ผีเสื้อเมื่อไม่เห็นในใจเลย
คิดถึงน้องสองชนกที่ปกเกล้า
ด้วยพลัดพรากรจากมาเป็นช้านาน

อุตสาหฝันพักตร์ว่านิจจาเอ๋ย
พี่ไม่เคยอยู่ในถ้ำให้รำคาญ
จะสร้อยเศร่าไศกาน่าสงสาร
ไม่แจ้งการว่าข้างหลังเป็นอย่างไร ฯ
(พระอภัยมณี)

บัตริกิจกรรมที่ ๓

บัตริกิจกรรมที่ ๓

คำชี้แจง

- ให้นักเรียนศึกษาบัตริกิจกรรมที่ ๓ จากนั้นร่วมกันแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่ม ในประเด็น “ความแตกต่างของบทประพันธ์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานที่”
- นักเรียนสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม และนำเสนอ

จนแจ่มแจ้งแสงตะวันเห็นพันธุ์ผัก
เหล่าบัวเพื่อนแลสล้างริมทางจร
สายดั่งแกมแซมสลับต้นตบเต่า
กระจับจอกดอกบัวบานผกา

ดูน่ารักบรรจงส่งเกสร
ก้ามกุ้งซ่อนเสียดสาหร่ายใต้คงคา
เป็นเหล่าเหล่าแลรายทั้งซ้ายขวา
ดาษดาดูชาวดั่งดาวพราย ๆ
(นิราศภูเขาทอง)

นางผีเสื้อเหลิ้อโกรธโหดทะเลิ่ง
ลุยทะเลโครครามตามออกไป
เหล่าละเมาะเกาะขวางหนทางยักษ์
เสียงครึกครื้นคลื่นล้มชันกลุ่มกาย

โตดั่งหนึ่งยุคนธร์ขุนไศล
สมุทรไทแทบจะล่มถล่มทลาย
ภูเขาหักหินหลุดซุดฉลาย
ผีเสื้อร้ายริบรุตไม่หยุดยิน ๆ
(พระอภัยมณี)

เฉลยบัตรกิจกรรม

บัตริยกรรมที่ ๑

บัตริยกรรมที่ ๑

คำชี้แจง

๑. ให้นักเรียนศึกษาบัตริยกรรมที่ ๑ จากนั้นร่วมกันแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่ม
ในประเด็น “ความแตกต่างของบทประพันธ์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางของกวี”

๒. นักเรียนสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม และนำเสนอ

รับฐินภิญโญโมทนา
ออกจากวัดทัศนาคูวาราส
สามฤดูอยู่ดีไม่มีภัย

เดือนสิบเอ็ดเสร์จธระพระวสา
ชูลีลาลงเรือเหลืออาลัย
เมื่อตรุษสารทพระพรษาได้อาศัย
มาจำไกลอารามเมื่อยามเย็น ฯ
(นิราศภูเขาทอง)

พระฟังคำน้ำเนตรลงพรากพราก
แกลงเล่าลูกยาสาระพัน
แม่ของเจ้าเขาเป็นเชื้อผีเสื้อสมุทร
จึงกำเนิดเกิดกายสายสุดใจ
ไปเปิดประตูหาถ้าเขาเห็น
แม้สิ้นสมุทรสุดสวาทพ่อคลาดแคล้ว

คิดถึงยากยามวิโยคยังโศกศัลย์
จนพากันมาบรรทมที่ร่มไทร
ขึ้นไปจุดฉวยบิดาลงมาได้
จนเจ้าได้แปดปีเข้านี้แล้ว
ตายหรือเป็นว่าไม่ถูกเลยลูกแก้ว
ไม่รอดแล้วบิดุรงค์ก็คงตาย ฯ
(พระอภัยมณี)

เฉลยบัตรกิจกรรมที่ ๑

นิราศภูเขาทอง

เนื้อหาในนิราศภูเขาทองเป็นการ
เดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่
อีกแห่งหนึ่ง

พระอภัยมณี

เนื้อหาในเรื่องพระอภัยมณีเพียงแค่
เปลี่ยนที่นอนจากในคูหามาอยู่ใต้
ต้นไทร

สรุปได้ว่า ลักษณะของนิราศที่พบในหัวข้อนี้คือ การเดินทางจากสถานที่

บัตริกิจกรรมที่ ๒

บัตริกิจกรรมที่ ๒

คำชี้แจง

- ให้นักเรียนศึกษาบัตริกิจกรรมที่ ๒ จากนั้นร่วมกันแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่ม ในประเด็น “ความแตกต่างของบทประพันธ์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก”
- นักเรียนสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม และนำเสนอ

ถึงบางจากจากวัดพลัดพี่น้อง
เพราะรักใคร่ใจจิตไม่ยี่ดยีน
ถึงบางพลุดถึงคู่มืออยู่ครอง
ถึงบางพลัดเหมือนพี่พลัดมาขัดเคือง

มามัวหมองม้วนหน้าไม่ฝ่าฝืน
จำต้องชื่นใจพราภมาจากเมือง
เคยใส่ของส่งให้ล้วนใบเหลือง
ทั้งพลัดเมืองพลัดสมรมาร้อนรน ฯ
(นิราศภูเขาทอง)

พระอภัยใจอ่อนถอนสะอื้น
แม่ผีเสื่อเมื่อไม่เห็นในใจเลย
คิดถึงน้องสองชนกที่ปกเกล้า
ด้วยพลัดพรากจากมาเป็นช้านาน

อุตสาห์ผืนพัศตร์ว่านิจจาเอ๋ย
พี่ไม่เคยอยู่ในถ้ำให้รำคาญ
จะสร้อยเศร่าไศกาน่าสงสาร
ไม่แจ้งการว่าข้างหลังเป็นอย่างไร ฯ
(พระอภัยมณี)

เฉลยบัตรกิจกรรมที่ ๒

นิราศภูเขาทอง

สุนทรภู่คร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก
โดยกวีเชื่อมโยงความรู้สึกของตนเอง
กับสถานที่ที่ได้เดินทางผ่านมา

พระอภัยมณี

ในตอนนี้พระอภัยมณีร้องไห้และ
บอกถึงความจำเป็น และเหตุผล
ที่ต้องหนีมา

สรุปได้ว่า ลักษณะของนิราศที่พบในหัวข้อนี้คือ กวีจะเชื่อมโยงความรู้สึกของตนเอง
ที่มีต่อผู้เป็นที่รักกับสถานที่ที่ได้เดินทางผ่านมา

บัตริกิจกรรมที่ ๓

บัตริกิจกรรมที่ ๓

คำชี้แจง

- ให้นักเรียนศึกษาบัตริกิจกรรมที่ ๓ จากนั้นร่วมกันแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่ม ในประเด็น “ความแตกต่างของบทประพันธ์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานที่”
- นักเรียนสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม และนำเสนอ

จนแจ่มแจ้งแสงตะวันเห็นพันธุ์ผัก
เหล่าบัวเพื่อนแลสล้างริมทางจร
สายดั่งแกมแซมสลับต้นตบเต่า
กระจับจอกดอกบัวบานผกา

ดูน่ารักบรรจงส่งเกสร
ก้ามกุ้งซ่อนเสียดสาหร่ายใต้คงคา
เป็นเหล่าเหล่าแลรายทั้งซ้ายขวา
ดาษดาดูชาวดั่งดาวพราย ๆ
(นิราศภูเขาทอง)

นางผีเสื้อเหลิ้อโกรธโหดทะเลิ่ง
ลุยทะเลโครครามตามออกไป
เหล่าละเมาะเกาะขวางหนทางยักษ์
เสียงครึกครื้นคลื่นล้นขึ้นกลุ่มกาย

โตดั่งหนึ่งยุคนธร์ขุนไศล
สมุทรไทแทบจะล่มถล่มทลาย
ภูเขาหักหินหลุดชุดฉลาย
ผีเสื้อร้ายริบรุตไม่หยุดยิน ๆ
(พระอภัยมณี)

เฉลยบัตรกิจกรรมที่ ๓

นิราศภูเขาทอง

สุนทรภู่บรรยายให้เห็นภาพพืชพันธุ์
ธรรมชาติ

พระอภัยมณี

ในตอนนี้พระอภัยมณีไม่ได้บรรยายให้
ความรู้เพียงแต่บอกกว่านางผีเสื้อสมุทร
เดินทางไปแล้วผ่านสถานที่ใดบ้าง

สรุปได้ว่า ลักษณะของนิราศที่พบในหัวข้อนี้คือ กวีจะบรรยายและให้ความรู้
เกี่ยวกับสถานที่ที่เดินทางผ่าน

ลงมือทำ จดจำได้

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาใบความรู้ “**ลักษณะคำประพันธ์ของกลอนนิราศ**” และให้นักเรียนกลุ่มอาสาสมัคร ๑ - ๒ กลุ่ม ออกมาสรุปความรู้

ใบความรู้

“ลักษณะคำประพันธ์ ของกลอนนิราศ”

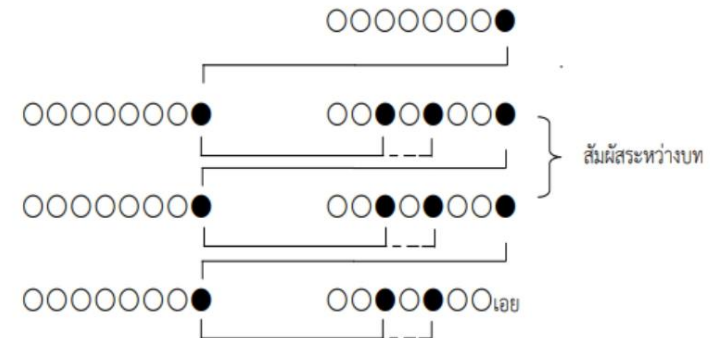
ใบความรู้ที่ ๑ เรื่อง ลักษณะคำประพันธ์ของกลอนนิราศ
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ระหว่างทางบันทึก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง ร้อยเรียงนิราศ
รายวิชา ภาษาไทย รหัสวิชา ท ๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ใบความรู้

ลักษณะคำประพันธ์ของกลอนนิราศ

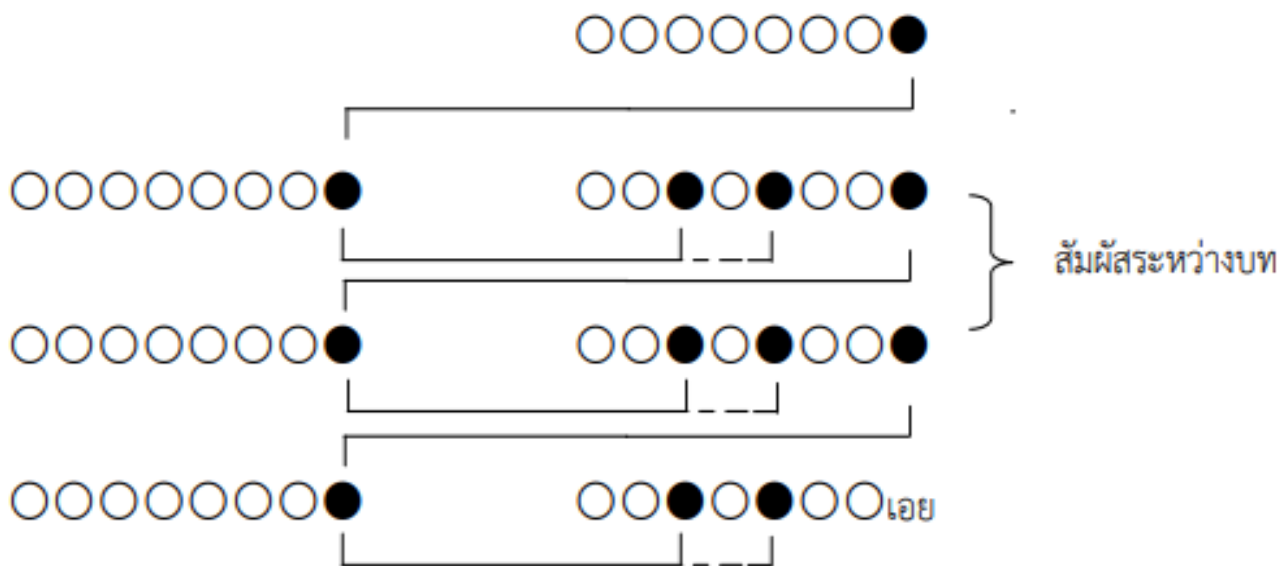
นิราศภูเขาทอง แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอนนิราศ ลักษณะบังคับของกลอนนิราศ มีดังนี้

๑. ขึ้นต้นด้วยวรรครับ
๒. จำนวนคำ และสัมผัสบังคับเหมือนกลอนสุภาพ (ดังภาพฉันทลักษณ์ด้านล่าง)
๓. จำนวนบทจะแต่งกี่บทก็ได้ แต่จะลงท้ายคำในบทสุดท้ายว่า “เอ๋ย”

“เกร็ดน่ารู้คู่นิราศ”

มีลักษณะคล้ายกลอนสุภาพ แต่ต่างกันตรงที่กลอนนิราศขึ้นต้นกลอนวรรครับ สามารถแต่งต่อไม่จำกัดจำนวนบท และจบด้วยคำว่าเอย

“เกร็ดน่ารู้คู่นิราศ”

นิราศ หมายถึง ไปจาก, ระเหระหน, ปราศจาก. เรื่องราวที่พรรณนาถึงการจากกันหรือจากที่อยู่ไปในที่ต่าง ๆ เป็นต้น มักแต่งเป็นกลอนหรือโคลง เป็นต้น

เนื้อหาเป็นการประพันธ์ที่มีการรำพันถึงการจากคนรัก คู่รัก หรืออาจเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผู้ประพันธ์ต้องการให้มีโน้มนภาพเพื่อให้สอดคล้องตามความมุ่งหมายการแต่ง

“เกร็ดน่ารู้คู่นิราศ”

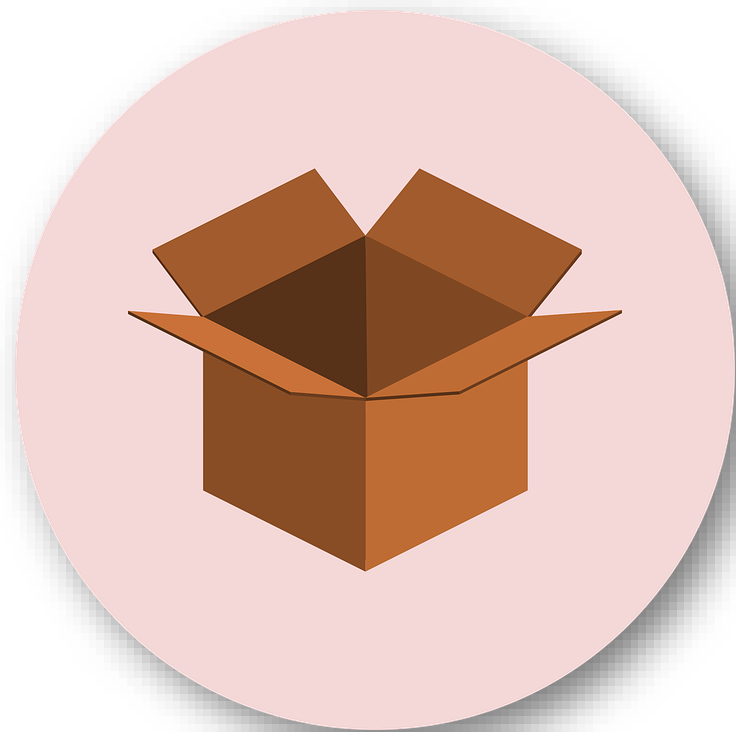
การตั้งชื่อนิราศ มี ๔ วิธี

ตั้งชื่อตามนามสถานที่ที่จะไป

ตั้งชื่อตามนามผู้แต่ง

ตั้งชื่อตามนามตัวเอกของเรื่อง

ตั้งชื่อตามนามสถานที่ / เหตุการณ์ที่พรรณนา

เกมกล่องปริศนา

ข้อความในกล่อง

๑. ลักษณะสำคัญของการแตงนिरาศในประเด็นของเนื้อหาคืออะไร

๒. จุดมุ่งหมายของการแตงนिरาศคืออะไร

๓. การตั้งชื่อนิราศนิยมตั้งอย่างไร

๔. นิราศภูเขาทองมีวิธีการตั้งชื่ออย่างไร

๕. คำประพันธ์ของกลอนนิราศมีความแตกต่างจากคำประพันธ์ประเภทอื่นอย่างไร

คำถามข้อที่ ๑

๑. ลักษณะสำคัญของการแตงนिरาศในประเด็น
ของเนื้อหาคืออะไร

จะต้องมีการพรรณนาการเดินทาง และรำพึงรำพันถึงการ
จากลา คร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก โดยกวีอาจมีการ
เชื่อมโยงความรู้สึกของตนเองกับสถานที่ที่ได้เดินทางผ่าน

คำถามข้อที่ ๒

๒. จุดมุ่งหมายของการแตงนินราศคืออะไร

เพื่อบันทึกการเดินทาง

คำถามข้อที่ ๓

๓. การตั้งชื่อนิราศนิยมตั้งอย่างไร

- ๑) ตั้งตามชื่อสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางของผู้แต่ง
- ๒) ตั้งตามชื่อผู้แต่ง
- ๓) ตั้งตามเนื้อเรื่อง
- ๔) ตั้งตามชื่อตัวละคร

คำถามข้อที่ ๔

๔. นิราศภูเขาทองมีวิธีการตั้งชื่ออย่างไร

ตั้งตามชื่อสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทาง
ของผู้แต่ง

คำถามข้อที่ ๕

๕. คำประพันธ์ของกลอนนิราศมีความแตกต่าง
จากคำประพันธ์ประเภทอื่นอย่างไร

- ๑) ขึ้นต้นด้วยวรรครับ
- ๒) จำนวนคำและสัมผัสบังคับเหมือนกลอนสุภาพ
- ๓) จำนวนบทจะแต่งกี่บทก็ได้ แต่จะลงท้ายคำในบทสุดท้ายว่า “เอ๋ย”

ชวนคิดช่วงท้าย

*“ลักษณะคำประพันธ์กลอนนิราศและขนบการ
แต่งนิราศเป็นอย่างไร”*

การบ้าน

ให้นักเรียนทำแผนผังความคิด “ลักษณะคำ
ประพันธ์และขนบการแต่งของกลอนนิราศ”
แล้วส่งครูในครั้งต่อไป

คำไหนใช้ถูก

ดาวดึงส์

ดาวดึงค์

แหล่งที่มา สมุดภาพไตรภูมิ ฉบับกรุงธนบุรี เล่มที่ ๑๐
หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

ดาวดั่งส์

แหล่งที่มา : <https://dictionary.orst.go.th/พจนานุกรม> ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ สืบค้นเมื่อ ๒๕ เมษายน ๒๕๖๕

บทเรียนครึ่งต่อไป

ศิลปะศาสตร์

การประพันธ์ (๑)

ดาวน์โหลดเอกสารได้ที่ www.dltv.ac.th

รายวิชาภาษาไทย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

